

הדרך היומית



עלון יומי ללומדי הדרך היומית יו"ל ע"י "מדרשית הדרך היומית פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

בריירה

מבואר בדברי הגמ' שנחלקו רב ושמואל באחים שחלקו האם הם כ"יורשים" או כ"לקוחות". וביאר הרשב"ם שלדעת רב האחים שחלקו דינים כ"יורשים", וסבר "יש בריירה", היינו הובר הדבר שזכה כל אחד בחלקו הראוי לו ונמצא שלא לקחו מעולם זה מזה, וא"כ מעולם לא זו דינם מעת שמת אביהם, א"כ צריכים לפרוע בשוה, ולכן בטלה חלוקתם. ושמואל סבר שהם כ"לקוחות" שנעשית החלוקה בזמן שהם מתחלקים וכביכול אחד מוכר לשני חלקו, וסבר שמואל ש"אין בריירה" ורק מחמת חלוקתם נמצאים החלקים נפרדים, וקונה את חלקו כנגד חלק אחר, א"כ לא בטלה המחלוקת והפסיד אותו האח שגבו ממנו, היות ובעת החלוקה אחיו מכר לו שלא באחריות.

צריך להבין מה יסוד "יש בריירה" או "אין בריירה", עסקנו בנושא זו בכמה סוגיות בעבר, ונביא את הנוגע לסוגיא שלנו. ובכלל צריך ללבן מה שייך "בריירה" בנושא של חלוקת האחים. ונסה להבאר את הנושא.

יש כמה סוגיות בש"ס ששם נזכר הנושא של בריירה, ובסוגיות שם מביאה הגמ' כמה וכמה דוגמאות ידועות, אחת הדוגמאות היותר מפורסמות, זה הלוקח יין מבין הכותיים, ומדובר בערב שבת בזמן שאינו יכול להוציא את הפרשת התרומות ומעשרות, ולכן התירו לו לקרא שם בלבד, ואת הפרשה בפועל יוציא לאחר השבת, כאן אנו צריכים להגיע לבריירה, שהרי אסור לזר לאכול תרומה, ואם רק קרא שם, והתרומה נמצאת בתוך אותה חבית יין, ומשתמש ממנה בשבת, הרי אנו צריכים להגדיר את היין שיוציא לאחר השבת שהוא "התרומה" בלבד, וכל מה שהשתמש עד עתה היה יין של חולין.

על זו הדרך מביאה הגמ', שאמר אב לילדיו שמי שיכנס לירושלים ראשון יהיה מנוי על קרבן הפסח, והרי מינוי לקרבן שייך לעשות רק קודם השחיטה, א"כ מבואר שיש בריירה, היינו כאשר יתברר מי נכנס בפתח תחילה, מתברר מעיקרא שאותו מינה האב לשחיטת הפסח. עוד נידון ידוע בהלכות עירובין, כאשר רוצה לעשות עירוב תחומין כדי לקדם את פני החכם, אך לא יודע מאיזה צד של העיר יבא החכם, אם יערב למקום אחד הרי שם מקום שבינתו ולא יכול לערב למקום נוסף, לכך אומר אם יבא חכם וכו', נמצא שבשעה שיבא החכם יתברר למפרע לאיזה צד יערב. ובדוגמאות הנזכרות דנו, בתולה לדעת עצמו ובתולה לדעת אחרים, יש בריירה או אין בריירה, וכל המשמעות הנזכרת בפשוטו של מקרא, כאשר אדם רוצה ליצור "חלות" של דין, באופן שיש לו אפשרות לעשות את הדבר מאחר והוא "בן דעת" ויש לו אפשרות מבחינה הלכתית ודינית לבצע את החלות, יעשה ויבצע. אלא צריך להשכיל, אם יכול האדם להחיל את החלות שתחול רק בזמן מסוים או רק במקום מסוים או לתלות את החלות בהתחדשות מסוימת וכד'. בנושא זה נדרשנו והוצרכנו לדיני תנאים או/ו לדיני בריירה. ואכמ"ל בכל הפרטים.

אולם ההגדרה (מאוד כוללת ואינה לפי כל הפרטים) "בריירה" עניינה - אדם פעל להחיל חלות, ולא אמר ולא סווג ולא עשה מעבר לפעולתו (לצורך יצירת החלות) כלום. אולם היות ויכול להיות שיתחדש מצב, שבאותו מצב ירצה להחיל את החלות בצורה שונה או למשהו אחר וכד', הנידון אם יש בריירה או לא האם אפשר להגדיר את הדבר שנעשה בזמן הראשון, שכבר אז הוא נעשה על הצד האחרון. והחלות תחול כמו שרצה בסוף.

הגדרה זו נכונה, בדוגמאות שהבאנו לעיל, שכאשר יוציא את היין יתברר זה היין שאותו הפריש, שבנו יכנס בפתח תחילה יתברר שיש בריירה. וכו'. אולם בנושא של ירושה מה שייך לומר שהובר הדבר שזה חלקו!!! הרי כל הנכסים היו שייכים לאב, עתה האב נפטר והשאיר נכסים, מה שייך לומר שחלק זה של הנכסים התברר משעה ראשונה שזה שייך לפלוני, מי חילק מעולם את הנכסים שיש בהם בירור שהיו שייכים כבר. בכל נושא ה"בריירה" בפשוטו יש מעשה שנעשה, אחרי שעה אנו מבררים למה לייחס את אותו מעשה. במיתת האב יש נכסים המעורבים שחלקם שייכים לראובן וחלקם שייכים לשמעון, מה שייך בריירה, כלפי מה הובר.

תוספות בתמורה (ל א ד"ה ואידך) שואלים בכל איסור שנפל להיתר נוציא חלק כנגד האיסור שנפל ונדון בדין בריירה שהאיסור יצא. מחדשים תוס' ככל, כאשר האיסור היה מעורב קודם ובעודו איסור נפל להיתר לא סומכים על בריירה להוציא חלק כנגד נאמר שדין בריירה ברר לנו וקבע שמה שהוצאנו מהתערובת זה איסור. לא אומרים כן כאשר האיסור נוצר ע"י איסור והיתר. אולם כאשר הדברים נתערבו בהיתר כענין המעות בשופר של קיני חובה שכאשר הניחו הנשים את המעות כל הכסף היה מיועד לקרבנות כפי שמורה הדין עתה שנפטרה אחת מתן הנשים נולד האיסור כפי שייך לפלוני, מי חילק מעולם את הנכסים היה נוקט שיש בריירה. (ועי' תוס' שיש הגדפס בצד הגליון ביומא נה, ב בשם רבינו יעקב ועוד שם בראשונים. בשו"ת דרע אברהם סי' יט אות יא)

מעתה, אמנם אין לנו כלפי מעשה מסויים לברר, אולם לדעת רב ש"יש בריירה" אין כוונה בפשוטו לפי הדוגמאות שהובאו לעיל, שמעשה שנעשה אח"כ יתברר, אלא אף ניתן לברר תערובת ולהגדירה שחלק זה הוא כן וחלק מסויים הוא כן, בתנאי שכתבו התוס' שאין קשר לאיסור והיתר. א"כ כאשר האב נפטר ומדיני התורה יש דין ירושה, ולכל אחד מבניו יש חלק, מהו החלק יתברר ע"י בריירה

לשיטת רב, ולא צריך לעשות מעשה מסויים שנבררו אח"כ, אלא כאשר אח פלוני נטל את חלקו התברר למפרע שזה החלק שהתורה זיכתה לו בתערובת של נכסי האב. ודו"ק.

כבוד החכמים ולשונם

הביאה הגמ', כאשר שאל רבי יוחנן מדברי המשנה, אמר לו ר"ח "אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא" היינו כאשר אכלת תמרים בבבל, ביאר הרשב"ם (ד"ה אדאכלת) "שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתו היה" עכ"ל. והדבר צריך תלמוד, מדוע קנתו.

אמנם בתוס' במסכת בכורות (ח, א) שאלו מדוע אמר לו שאכל "כפנייתא" שהם תמרים גרועים. וביארו שכוונת ר"ח הייתה לומר לו, עדיף שהיית אצלי וטורח לברר דבר הלכה, מלאכול דבר שאינו משובח בבבל.

בשו"ת חות יאיר (ס' קנב הודפס בסוף ספר החפץ חיים), האריך מאוד בנושא זה, שיש ביטויים בחז"ל שאינם מסתדרים בצורתם הפשוטה. ועיי"ש.

ובנידון של הסוגיא לפנינו ביאר החות יאיר, "כפנייתא" הם תמרים גרועים (כפי הנמכר בדברי התוס' לעיל) או שהם תמרים שעדיין לא הבישילו (עי' ר"ב ע"ג ע"ג א, ט) ואמר ר"ח לרבי חייא, בבל היא עמוקה ותמרים שבה משובחים כמבואר בביכורים (א, ו) אלא צריך להתמין עד גמר בישולם, והממחר ואוכלם לפני בישולם ימצא אותם גרועים, והוכיח ר"ח את רבי אבא, לא היה לך להקשות מהרישא של המשנה לפני שירדת לסוף כוונת התנא בסוף דבריו, שמשם מוכח שאין המוכר מפסיד מאומה, אלא ידו של הלוקח על התחנותה. (עי' עוד בענינים על הדרך לבבא מציעא קט, שהבאנו עוד והארכנו.)

אחים שחלקו את ירושת אביהם, לאחר החלוקה בא **בעל חוב של אביהם** ונטל את חוב מחלקו של אח אחד, **לדעת רב**, התבטלה החלוקה וחוזרים וחולקים. **לדעת שמואל**, האח שממנו נטלו יותר חלקו והפסיד. **לדעת רב אסי**, יקבל האח רבע (באופן שהיו ב' אחים בלבד), והנותן יחילט אם ללת לו בקרקע או במעות. **מבאר הגמ' לרב** האחים שחולקים **"יורשים"**, היינו לדעת רב "יש בריירה", ולאחר חלוקה התברר איזה חלק היה שייך לכל אחד, ועתה שנטל בעל חוב התברר שלא חלקו כדון ולכן צריכים לחזור ולעשות את החלוקה. **לדעת שמואל** האחים שחולקים הם **"לקוחות"**, וסבר שמואל שאין בריירה ולכן כביכול המכר חל, ושלא באחריות לפיכך הפסיד האח שממנו נטל הבע"ח. **ורב אסי סבר**, מספק האם האחים שחלקו דינים כ"יורשים" או כ"לקוחות", לכן אמר מספק יקבל רבע. **אמר רב פפא**, בדינים שנשנו עתה היינו, א. בא אח שלישי ממדינת הים (לעיל ק, ב). ב. בא בעל חוב וגבה מאח אחד. **החלכה** היא ש"מקמצים" היינו כל אחד מפריש מעט מחלקו כדי לתת לפי חשבון לאח שנטלו ממנו. **לדעת אמיתר**, בטלה מחלוקת כדברי רב. **וכך פסקו להלכה** כדברי אמיתר.

בי"ד של ששה שירדו לשום קרקע לצורך מכירתה למזון האשה וכו' **דין אחד** אומר שווי הקרקע מנה, **ושניים אומרים** שווייה של הקרקע מאתיים, או להפך, **דברי היחיד** בטלים. **דין אחד** אומר מנה (100 דינרים שהוא 25 סלעים) **דין שני** אומר 20 סלעים (שהם 80 דינרים), **ודין שלישי** אומר 30 סלעים (שהם 120 דינרים), **לדעת רבנן**, דנים את הקרקע בשווי מנה. **לדעת ר"א ברבי צדוק**, דנים את הקרקע בערך של 90 דינרים, ממוצע בין ב' הדינים שאמרו את המחיר הנמוך. **לדעת אחרים**, עושים שומא ומשלשים וכו', בין המרבה לממעט יש שווי של 10 סלעים, היינו 40 דינרים, שליש הם 13.3 דינרים, אותם מוסיפים על הממעט, ויודנו את הקרקע בשווי של 93.3 דינרים. **מבאר הגמ' לרבנן** דנו כפי השיטה המציעה. **לדעת ר"א ברבי צדוק**, סבר שמחיר הקרקע התנא, 90 דינרים, וזה שאמר 80 טעה והפחית 10, וזה שאמר 100 טעה והוסיף 10. **ואין לומר** שנעשה את הממוצע בין השניים שאמרו מחיר גבוה, היינו המחיר 110, ואחד טעה 10 ביוקר ואמר 120, ושני טעה והפחית 10 ושוויה של הקרקע מנה. **שמו** שהולכים אחר השניים שפחתו שלפי דברי שיהם לא יצא ערך הקרקע ממנה.

לדעת אחרים, שווי הקרקע הוא 93.3 דינרים, האומר 80 טעה 13.3. האומר 100 טעה 13.3 לייקר את הקרקע, ומה שאמר רק 100 משום שחשב שכבר הוסיף מספיק ע"י שאמר 80. **ונקטת הגמ'** שאף לאחרים היה מקום ללמוד לעשות את השילוש בין האומרים 120 פחות, **אולם** תפסנו את הדינים שמתוך דבריהם לא עברו את 100 דינרים. **רב הונא פסק להלכה**, כדעת אחרים. **אמר רב אשי** את סברתם אין אנו יודעים איך נפסקו כשיטתם. **וכך למדנו בברייתא**, דיני גולה פסקו כאחרים. **ואמר ר"ה** שהדין כדיני גולה, **ואמר רב אשי** טעמם אין אנו יודעים איך נפסקו הלכה כדבריהם.

מכר חצי שדה לחברו, מחשבים את החלק הטוב של השדה, **ומתחלקים** המוכר והקונה בחלק הטוב (עי' בהמשך דברי הגמ'). **וכן אם אמר** שמוכר את חצי הקרקע שדברום, מחשבים שם את החלק הטוב ומתחלקים. **המוכר עושה מחלקו מדר**, וכן **חרץ** שרוחבו ג' פטחים, וכן **בן חרץ** שרוחבו ג' פטחים הנועד למנוע חיות קטנות מלהיכנס לשדה.

אמר רבי חייא רב האב **בשם ר"ח**, שכאשר מכר חצי שדה לחברו, הלוקח נטל את החלק הגרוע וכל החלק הטוב נשאר אצל המוכר, **שאל רבי חייא** והרי למדנו במשנה ש"משמנים בניהם" והתבאר שחולקים בשוה את החלק הטוב, **אמר לו ר"ח** בשעה שהיית בבל ואכלת תמרים אנו ביארנו את דברי תחילת המשנה מהסוף שנזכר הדין לגבי חצי המדרום, אם פירש לו שנתן לו חלק מדרום מדוע "משמנים בניהם", אמר לו להדיא שיתן לו מדרום, **אלא** המכר יהיה על ערך חצי של דרום, ויוכל לתת לו היכן שרצה, **מבואר** שהמוכר יכול להשאיר אצלו את החלקים הטובים של השדה, **א"כ כך**

הדין ברישא אין הכוונה שמחלקים בפועל, אלא חצי ערך השדה מכר לו. **מבאר הגמ'** את ההגדרות של "גדר" "חרץ" ו"בן חרץ", הקרוב ביותר לשדה "גדר", ועושים עוד הרחקות לחיות שלא יקפצו על הגדר, לאחר הגדר עושים "בן חרץ" ואח"כ את ה"חרץ". **צריך את ב' ההרחקות**, אם יעשו רק "חרץ" היות והוא רחב יש חיות שיכולים להכנס לתוכו ולעברו, **ואם יעשו** רק את "בן חרץ" היות והוא צר יש חיות שקפוצות מעליו. **המרחק** בין חרץ לבן חרץ הוא טפה. **הרחק עלך פקד בית כור"**